

TERRA MARIS

Beleidsplan 2014-2018

Vastgesteld Oostkapelle, 11 maart 2014

1. ALGEMEEN

1.1. Inleiding

Op 18 mei 2006 vond de officiële opening plaats van Terra Maris, het dan nieuwe museum voor natuur en landschap van de provincie Zeeland. De missie van het museum is als volgt geformuleerd:

Terra Maris wil op een spannende en attractieve wijze informatie geven aan een breed publiek over natuur en landschap van Zeeland, waarbij de relatie met de (internationaal gezien) unieke ontstaansgeschiedenis van het Zeeuwse land (de wisselwerking tussen mens en natuur) een centraal thema is. Het museum genereert draagvlak voor de bescherming van de natuurlijke en cultuurhistorische waarden van het landschap. Het museum verzamelt en beheert relevante collecties die betrekking hebben op natuur en landschap in Zeeland.

In november 2007 heeft het museum van de Nederlandse Museumvereniging de status van erkend geregistreerd museum ontvangen. Terra Maris is daarmee opgenomen in de groep van landelijk erkende geregistreerde musea, hetgeen de kwaliteit van het museum en zijn collectie onderstreept.

In het vorige meerjarige beleidsplan getiteld “Van omvorming naar uitbouw” was het verwerven van een sleutelpositie op het werkveld van het museum (informatievoorziening en collectievorming betreffende natuur en landschap in de provincie Zeeland) het centrale thema. Terra Maris moet hét museum in de provincie Zeeland zijn waar bezoekers inzicht krijgen in de vraag waarom het landschap met zijn natuur eruit ziet zoals het eruit ziet. Die informatie zal kunnen bijdragen aan een betere en bredere appreciatie van het landschap en de natuur in de provincie.

In het nieuwe beleidsplan (2014-2018) wordt geen nieuwe richting ingeslagen. De missie blijft ongewijzigd, en de werkerreinen identiek. Dit beleidsplan is allereerst een herijking van het voorgaande beleidsplan, bedoeld om daar waar nodig het beleid aan te passen aan de actuele situatie, en te anticiperen op voorziene ontwikkelingen.

1.2. Doelgroepen

De jarenlang bijgehouden bezoekerscijfers laten een consistent beeld zien van museumbezoek dat geconcentreerd is in de periode april-oktober. Dit gegeven wijst er duidelijk op dat toeristen een belangrijk aandeel in het totale museumbezoek zullen hebben. In 2008 is in de periode april-juli een bezoekersenquête gehouden. Daaruit zijn de volgende punten naar voren gekomen:

- 17% van de bezoekers komt uit de provincie Zeeland, 56% van de bezoekers komt uit de overige provincies; 27% komt uit het buitenland (merendeels uit Duitsland).
- De helft van de geënquêteerde bezoekers wordt vergezeld door kinderen in de schoolleeftijd.

Terra Maris moet zich bij de inrichting van de museale presentaties en de ontwikkeling van educatieve activiteiten dus sterk rekenschap geven van het feit dat toeristen de belangrijkste bezoekersgroep zijn, en dat een substantieel deel van de bezoekers bestaat uit gezinnen met kinderen.

Terra Maris wil vanzelfsprekend ook de Zeeuwse bevolking als bezoekers verwelkomen. Binnen de Zeeuwse populatie vormt de schooljeugd een specifieke en voor het museum belangrijke doelgroep. Terra Maris heeft voor deze doelgroep al jarenlang een uitgebreid educatief aanbod. Deze activiteiten beogen leerlingen op een speelse manier verschillende facetten van natuur en landschap te laten beleven. Niet alleen zal het bewustzijn over en daarmee de aandacht voor de eigen leefomgeving daarmee naar verwachting toenemen, een beoogd nevendoeel is kinderen te stimuleren ook daarna, al

dan niet samen met hun ouders/verzorgers, de natuur in te gaan en het landschap te verkennen. Bij de uitwerking van de kerntaken zal hier verder op in worden gegaan.

1.3. Openstelling van het museum

Terra Maris is het gehele jaar geopend, met dien verstande dat in het hoogseizoen (van ongeveer half april tot 1 november) het museum dagelijks geopend is van 10.00-17.00 uur, en in het winterseizoen wekelijks van woensdag t/m zondag van 12.00-17.00 uur. Gedurende schoolvakanties is het museum overigens wel dagelijks geopend in de winterperiode. In de komende 5-jaarsperiode zullen de huidige openstellingstijden gehandhaafd blijven.

1.4. Personeel en vrijwilligers

Terra Maris is een professioneel museum met een bescheiden personeelsformatie: personeel met een vast aantal uren 4,9 fte; medewerkers (baliemedewerksters) met een variabel aantal uren 1,8 fte. Vanuit Stichting Het Zeeuwse Landschap wordt Terra Maris structureel ondersteund door de financiële administratie.

In het vorige beleidsplan werd t.a.v. de personeelsformatie van Terra Maris geconstateerd dat twee prioritaire knelpunten de aandacht verdienden. Terra Maris wil jaarlijks een ambitieus activiteitenprogramma realiseren t.b.v. de educatieve taken; de ervaringen hadden geleerd dat het wenselijk zou zijn om voor het goed uitvoeren van de derde kerntaak uitbreiding met 0,4 fte wenselijk was. In 2013 kon door opname van de natuur- en milieueducatie Walcheren (in opdracht van de drie Walcherse gemeenten) deze wens worden gerealiseerd (voor in ieder geval een contractperiode van 5 jaar).

Het tweede knelpunt betrof het ontbreken van een professionele conservator. Jarenlang is het collectiebeheer geheel door vrijwilligers uitgevoerd (uiteraard onder verantwoordelijkheid van de directeur). Hoe betrokken deze vrijwillige collectiemedewerkers ook zijn, het is evident dat deze situatie risico's inhoudt voor het duurzaam beheer van de collectie. Aanstelling van een parttime conservator (minimaal 0,2 fte) is daarom gewenst. Helaas kon deze wens door gebrek aan financiële middelen in de afgelopen beleidsperiode niet worden ingevuld. Naar verwachting zal dit in de nieuwe beleidsplanperiode niet veranderen.

Naast de museumstaf zijn circa 25 vrijwilligers meer of minder intensief betrokken bij het museum, merendeels als gids, collectiemedewerker of als vrijwilliger in de landschapstuin. Deze vrijwilligers zijn van groot belang voor het functioneren van het museum.

1.5. Inkomstenbronnen

Het is vrijwel geen museum van enig formaat gegeven om te kunnen bestaan zonder financiële ondersteuning van de overheden. Terra Maris is daarop geen uitzondering. Tot dusver zijn de Provincie, Stichting Het Zeeuwse Landschap en de gemeente Veere de belangrijkste en onmisbare donoren voor het museum. Tezamen zorgen deze drie partijen voor ongeveer driekwart van de inkomsten van het museum. In 2012 kwam het voortbestaan van het museum ernstig in gevaar door het voornemen van Gedeputeerde Staten om in het kader van bezuinigingsmaatregelen de subsidie aan het museum stapsgewijs af te bouwen. Gelukkig werd dit voornemen door de stellingname van Provinciale Staten geen werkelijkheid. Wel is het museum voor een korting van de provinciale subsidie komen te staan die oploopt tot jaarlijks 50 k€ (op te vangen samen met het IVN, dus voor Terra Maris redelijkerwijs per jaar 25 k€).

2. UITWERKING VAN DE KERNTAKEN

Het verwerven van een provinciale sleutelpositie op het werkveld van het museum is een belangrijke opgave voor het museum. Deze sleutelpositie zal verworven moeten worden door het inhoudelijk helder, en voor de buitenwereld zichtbaar vormgeven van de drie van de missie afgeleide kerntaken:

1. *Het verzorgen van museale exposities over natuur en landschap van Zeeland.*
2. *Het verzamelen en beheren van relevante collecties die betrekking hebben op natuur en landschap in Zeeland.*
3. *het organiseren van educatieve activiteiten die bijdragen aan het verwezenlijken van de missie van het museum.*

Hieronder wordt het beleid voor elk van de drie kerntaken verder uitgewerkt.

2.1. Het verzorgen van museale exposities over natuur en landschap van Zeeland.

Permanente expositie

De permanente expositie van het museum is vanzelfsprekend gesitueerd in de Orangerie, maar ook de Landschapstuin van 2,5 ha is een wezenlijk onderdeel van de vaste expositie. Tijdens de omvorming van het ZBM naar Terra Maris is in de Orangerie een geheel nieuwe expositie gerealiseerd (2006) die de ontwikkeling van het Zeeuwse landschap in de loop van de geschiedenis en de natuurwaarden van nu als centrale thema's heeft. Het deel dat gaat over de Zeeuwse natuur (in de zuidwest vleugel) is zodanig opgezet dat deze relatief eenvoudig plaats kan maken voor wisselexposities (zie hieronder). In het vorige beleidsplan was besloten tot vernieuwing van de permanente expositie in twee fasen. Conform de programmering hiervoor is in 2011 een deel van zaal B als eerste aangepakt. Belangrijke delen van de expositie in deze zaal zijn vernieuwd en verbeterd. Het tentoonstellingsdeel over de verdronken dorpen is daarbij intact gebleven. Na een ongepland intermezzo vanwege de bestaansonzekerheid die in 2012 ontstond door het voornemen van Gedeputeerde Staten om de subsidie voor het museum af te bouwen (als hiervoor vermeld), is in 2013 fase 2 uitgevoerd (de continuïteit van de provinciale subsidie was inmiddels verzekerd). Het betrof de volledige omvorming van zaal A, en het eerste deel van zaal B. Het accent in zaal A is komen te liggen op de activiteiten van de mens in het landschap van de vroege Middeleeuwen tot ca. 1500.

Gezien deze nog recente herinrichting van de permanente expositie in de Orangerie, ligt het niet voor de hand deze in de eerste jaren van de nieuwe beleidsperiode 2014-2018 opnieuw aan te pakken. Een jarenlange statische situatie is echter ongewenst. Daarom zal in 2016 een mid-term evaluatie van de permanente expositie plaatsvinden om na te gaan of een vernieuwing van (delen van) de expositie gewenst én (financieel) haalbaar is.

Zoals gezegd is de landschapstuin onderdeel van de vaste expositie. Daar zijn al een negental karakteristieke Zeeuwse landschapstypen en –elementen aangelegd, waaronder een duinlandschap, een heggelandschap, een moerteringsgebied, een vliedberg en een zeedijk. De landschapstuin is een voortzetting en verrijking van de expositie in de Orangerie, en dient uiteindelijk te verwijzen naar verdere ontdekkingstochten in het landschap zelf. Het (arbeidsintensieve) beheer van de landschapstuin is er op gericht om een diverse en passende flora te ontwikkelen dan wel te handhaven bij de verschillende landschapstypen, en het geheel optimaal beleefbaar te maken voor de bezoeker door het onderhouden van een goed padenstelsel en het aanbieden van toegankelijk informatie.

Niet alleen de “groene” kant van het landschap krijgt aandacht in de landschapstuin, ook de cultuurhistorie heeft in de landschapstuin zijn plaats gekregen: na een jarenlange voorbereiding en uitwerking, werd in 2011 de reconstructie van een 12^e eeuwse mottekasteel op de (nagebootste) vliedberg in de heemtuin gerealiseerd. Het is de eerste keer dat in Nederland een dergelijke reconstructie is verzezen. Hieraan gekoppeld is daarna jaarlijks in de zomermaanden op een aantal dagen een middeleeuws festijn georganiseerd. Dit jaarlijkse evenement is een groot publiekssucces gebleken, met soms meer dan 1000 bezoekers per dag. Het evenement zal daarom zolang het succes daar aanleiding voor geeft, gecontinueerd worden.

Cultuurhistorie zal ook in de nieuwe beleidsplanperiode aandacht krijgen middels een nieuw permanent element voor de landschapstuin: de reconstructie van de palenplattegrond van een 10^e-11^e -eeuwse boerderij, in samenwerking met de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland. De reconstructie is geprogrammeerd voor het jaar 2014.

Tijdelijke exposities

Wisselexposities zijn onmisbaar om de dynamiek in het museum te behouden en om herhalingsbezoek te stimuleren. In het vorige beleidsplan werd al gesteld dat het uitdrukkelijke streven is om jaarlijks een nieuw (of vernieuwd) tentoonstellingsonderdeel te presenteren. Om het jaar zou een wisseltentoonstelling in eigen beheer worden vervaardigd, en om het jaar zou een wisseltentoonstelling dienen te worden ingehuurd. In eigen beheer ontwikkelen van wisselexposities maakt het mogelijk om het profiel van het museum optimaal vorm te geven. De keuze van onderwerpen, en de uitvoering van de tentoonstelling is immers een geheel interne aangelegenheid. De opeenvolgende wisselexposities vormen tegelijkertijd op die manier een belangrijk instrument in het uitbouwen van de specifieke positie van het museum als hét provinciale centrum voor natuur en landschap. Het is echter ook duidelijk dat het accent op eigen ontwikkeling van de wisseltentoonstellingen een forse opgave is in het licht van de beperkt beschikbare personele formatieruimte. Ook in de komende beleidsperiode zal daarom het schema van om en om een in eigen beheer ontwikkelde tentoonstelling en een ingehuurde wisseltentoonstelling het uitgangspunt zijn.

In de afgelopen beleidsperiode zijn er 2 wisseltentoonstellingen in eigen beheer in het museum gepresenteerd: *Zilt en Wild!* (2010), en *Naar 't strand* (2012). Ook voor de komende beleidsperiode wordt het “om en om model” gehanteerd. Voor 2014 is dus weer een in eigen beheer gemaakte tentoonstelling gepland. Dit maal over het leven op de Noordzeebodem gedurende de laatste ijstijd. In 2015 wordt dan weer een tentoonstelling ingehuurd. Het is thans nog niet mogelijk om de onderwerpen voor de jaren 2015-2018 vast te leggen, ondermeer omdat niet te zeggen is welke wisseltentoonstellingen er tegen die tijd inhuurbaar zijn.

Inmiddels is ook enige ervaring opgedaan met tijdelijke exposities van een nog kortdurender karakter. Zo is in de kerstvakantie van 2012/2013 de expositie “Stralende zeebeesten” met objecten van Jürgen Reichert gepresenteerd. Het is het streven om alert te zijn op de (ad hoc) mogelijkheden om korte extra presentaties te verzorgen. Gedacht kan worden aan via een fototentoonstelling aandacht geven aan een bepaalde categorie van landschappelijk belangrijk cultureel erfgoed (bv. molens), maar ook aan tijdelijke kunstmanifestaties zoals beeldtentoonstellingen. De landschapstuin leent zich hier zeer goed voor.

De wens bestaat om bij de toekomstige wisseltentoonstellingen sterker dan in de vorige beleidsperiode het geval was speelse elementen in te bouwen voor kinderen. Het kan dan bv. gaan om interactieve spelletjes, raadsels, en meer aandacht voor een kind“vriendelijke” vormgeving.

Samenvattend luidt het uitvoeringsprogramma 2014-2018 behorend bij kerntaak 1 als volgt:

- Regulier beheer van de permanente tentoonstelling in de Orangerie en van de landschapstuin
- Toevoegen van een 10/11^e eeuwse boerderijplattegrond in de landschapstuin.
- Het jaarlijks verzorgen van een nieuwe wisseltentoonstelling.
- Ruimte geven aan kleine exposities of evenementen parallel aan het bovengenoemde basisschema.
- Nadrukkelijke aandacht bij de wisselexposities voor jeugdige bezoekers.

2.2. Het verzamelen en beheren van relevante collecties die betrekking hebben op natuur en landschap in Zeeland.

De formulering van de bovengenoemde kerntaak is in algemene zin richtinggevend voor het te volgen collectiebeleid. Als algemene criteria gelden dat deelcollecties betrekking moeten hebben op natuur of landschap, en dat de verzamelde objecten bovendien informatiedragers zijn van natuur of landschap in de provincie Zeeland. Als derde basis criterium geldt dat een deelcollectie (potentieel) geschikt is voor museale expositie in Terra Maris, d.w.z. dat de deelcollectie ook goed toonbaar is..

Conform de Nota Collectiebeleid Terra Maris zijn in 2005 de volgende deelcollecties benoemd als de kerncollecties van het museum: (1) *opgezette vogels*, (2) *opgezette zoogdieren* en (3) *schelpen, recent en fossiel*, (4) *fossiele zoogdierresten uit deltawateren*, en (5) *strandvondsten fossielen*. De deelcollecties *zoogdierenskeletten*, *vogelskeletten* en *vogeleieren* hebben duidelijk een toegevoegde waarde bij de deelcollecties opgezette vogels en zoogdieren, en zijn daarom geclassificeerd als steuncollecties. De deelcollectie *bijzondere objecten* wordt als vierde steuncollectie benoemd. Deze deelcollectie, die naar zijn aard heterogeen is, heeft een duidelijke toegevoegde waarde voor de collectie als geheel, en wordt daarom als steuncollectie gezien.

Vanwege de educatieve en/of esthetische waarde is bij de deelcollecties *insecten in diorama's*, *biologische modellen*, *afgietsels*, *ongewervelde zeedieren op formaline* en *gevroesdroogde paddestoelen* gekozen voor behoud (consolidatie, geen verdere uitbreiding). Voor alle overige deelcollecties is afstoting aan de orde, behoudens in een enkel geval, de bijzondere objecten die in de deelcollectie incidenteel aanwezig zijn.

In 2011 heeft de collectiewerkgroep de lijst met deelcollecties opnieuw onder de loep genomen, hetgeen heeft geleid tot een (beperkte) herziening van het collectiebeleid, vastgelegd in de nota Collectiebeleid Terra Maris 2012-2017 (vastgesteld in feb. 2012). De werkgroep kwam tot de conclusie dat een aantal deelcollecties die betrekking hebben op mariene organismen samengevoegd kunnen worden tot een deelcollectie Zeefauna; dat het enig overblijvende herbarium (van Romijn; met documentatie van W. van Wijngaarden) opgenomen kan worden in de deelcollectie Bijzondere objecten (er was al in 2006 besloten tot afstoting van de deelcollectie Herbaria); en dat de deelcollecties Afgietsels fossielen en Walvismaterialen (in 2006 opgenomen in de lijst van af te stoten deel collecties, maar nog aanwezig in depot) opnieuw op hun betekenis moeten worden beoordeeld.

De deelcollectie Zeefauna is benoemd als onderdeel van de kerncollectie. Deze collectie heeft een belangrijke uitbreiding gekend door toevoeging van objecten die verzameld zijn voor de wisselexpositie "Ogen op steeltjes: over krabben, kreeften en garnalen" in 2008. Duidelijk is echter dat nooit naar volledigheid gestreeft kan worden in deze deelcollectie waar zoveel (ook zeer kleine en onopvallende) dieren onder vallen. De collectiewerkgroep was echter van mening dat juist in Zeeland een mariene collectie niet mag ontbreken in de kerncollectie van het museum. Bij uitbreiding van de collectie zullen de drie hierboven genoemde basiscriteria onverminderd gelden, hetgeen ondermeer dus inhoudt dat alleen voor expositie bruikbare objecten zullen worden opgenomen in deze deelcollectie.

Het collectiebeleid van het museum gedurende de looptijd van het voorliggende Beleidsplan zal conform de in 2012 vastgelegde keuzes uitgevoerd worden. Het verkrijgen van een waardevolle collectie is een proces van lange adem, en eenmaal vastgestelde collectiebeleid ligt daarom logischerwijs vast voor jaren. Net als in de periode van het vorige Beleidsplan zullen uitbreidingen van de collectie zullen dus op de allereerste plaats plaatsvinden ter completering van de kerncollecties. In de praktijk zal de verwerving van nieuwe objecten (vanwege financiële beperkingen) vooral plaatsvinden in samenhang met de realisatie van in eigen beheer ontwikkelde wisseltentoonstellingen.

Collectiebeheer

Terra Maris, ontbeert, bij gebrek aan financiële middelen, een professionele conservator. Niettemin is er door de inzet van een groep van gemotiveerde vrijwilligers ook in de afgelopen jaren weer vooruitgang geboekt ten aanzien van het registreren (determineren en beschrijven) van de collectie. Deze groep van vrijwilligers zal, naar het zich laat aanzien, ook in de toekomst voor behoud en beheer van de collectie onmisbaar zijn. Het actief zorgen voor het voortbestaan van een bekwaame en betrokken groep van vrijwillige collectiemedewerkers is daarom van groot belang. Het bevorderen van het kennisniveau door deelname aan cursussen gericht op collectiebeheer is hiervoor een middel.

De kerncollectie is geheel digitaal geregistreerd. Hierbij is gebruik gemaakt van een speciaal voor het museum ontworpen softwareprogramma, "Mantis" genaamd. Bijzonder is dat dit zeer professionele programma gemaakt is door een vrijwilliger. Het fotograferen van alle objecten van de kerncollectie, en de opname van de beelden in Mantis, is een vervolgtraject dat nu aan de beurt is.

De status van erkend geregistreerd museum schept ook verplichtingen t.a.v. het duurzaam en deskundig (fysiek) beheren van de collectie als geheel. In de periode van de omvorming is met de financiële ondersteuning van de Provincie Zeeland op de depotruimte een flinke verbeteringslag gemaakt: de ruimte is voorzien van isolerende dakbekleding, waardoor grote temperatuurfluctuaties tot het verleden behoren; de collectie is verder grotendeels in nieuwe, hoogwaardiger kasten geplaatst. Het depotklimaat blijft echter een punt van zorg. Stabiele condities t.a.v. temperatuur en luchtvochtigheid zijn zonder grote investeringen niet te bereiken. Vooralsnog lijken optimale bewaarcondities helaas een onhaalbare wens.

Tot dusver zijn de collectieruimtes gesloten voor het publiek. Deze zolderruimtes bieden echter wel een bijzonder en sfeervol kijkje op het functioneren van een museum. Bovendien zijn er objecten te zien die verrassend zijn en zelden in een expositie verschijnen. Voor bezoekers kan het een leuke ervaring zijn om deze plekken te bezoeken. Daarom zal in de komende Beleidsperiode onderzocht worden of periodiek publieksbezoek mogelijk is

Samenvattend luidt het uitvoeringsprogramma 2014-2018 behorend bij kerntaak 2 als volgt:

- Het op peil houden dan wel uitbreiden van de collectiewerkgroep, de groep van gespecialiseerde vrijwilligers die actief bezig zijn met het beheren en bewerken van (delen van) de collectie.
- Het bevorderen van het kennisniveau van vrijwilligers en de bij het collectiebeheer betrokken medewerkers door deelname aan relevante cursussen.
- Het regulier beheren en aanvullen van de kern- en steuncollecties.
- Het op basisniveau digitaal beschrijven van alle nieuwe objecten die deel gaan uit maken van de kern- en steuncollecties van het museum.
- Het fotograferen van alle objecten van de deelcollectie vogels, zoogdieren en skeletten/schedels, en opname van deze foto's in het digitale registratiesysteem MANTIS.
- Periodieke publieksexcursies naar de collectiezolders (indien verantwoord).

2.3. Het organiseren van educatieve activiteiten die bijdragen aan het verwezenlijken van de hoofddoelstelling.

Publieke activiteiten

Het begrip 'educatieve activiteiten' wordt bij Terra Maris breed opgevat: het behelst het geheel aan activiteiten en arrangementen, dat als aanvulling kan worden gezien op de exposities in Orangerie en Landschapstuin. Terra Maris wil een passende activiteit bieden voor zoveel mogelijk bezoekers, dus voor jong en oud, voor toeristen en voor inwoners van Zeeland, en zowel voor de specifiek in natuur en landschap geïnteresseerde, als voor iemand die "gewoon" een leuke dagbesteding zoekt. Kortom Terra Maris wil een breed palet aan activiteiten bieden, die gemeen hebben dat de deelnemer op een aantrekkelijke manier in aanraking komt met één of meerdere facetten van natuur en landschap. Jaarlijks wordt een activiteitenprogramma opgesteld, dat elk jaar meerdere nieuwe activiteiten omvat en dat zo is opgebouwd dat er in de Nederlandse schoolvakanties praktisch elke dag aan een leuke activiteit deelgenomen kan worden. Behalve dit vaststaande aanbod met open inschrijving, biedt Terra Maris ook de mogelijkheden aan groepen om een activiteit op maat te boeken. Ook werkt Terra Maris actief mee aan initiatieven van derden, zoals de Week van de Zee, de Nacht van de Nacht en dergelijke. Daarvoor worden op maat activiteiten ontwikkeld dan wel aangepast.

Nieuw in de laatste beleidsplanperiode was de organisatie van het Middeleeuws Festijn, dat in 2013 voor de derde keer werd georganiseerd in de landschapstuin. Aanleiding voor dit nieuw ontwikkelde evenement was, zoals hiervoor al genoemd, de reconstructie van een 12^e –eeuws mottekasteel op de nagebootste vliedberg in de landschapstuin (2011). Jaarlijks bestaat het Middeleeuws Festijn uit een viertal middagen in de landschapstuin, op het hooiland voor het mottekasteel. Er worden op die middagen allerlei activiteiten en spelletjes georganiseerd (met medewerkers in Middeleeuws tenue) die passen in een historische setting. Eten en drinken in eenzelfde sfeer ontbreken uiteraard niet. Deze middagen zijn een groot succes geworden, met elk jaar duizenden bezoekers. Dit evenement zal voortgezet worden in de nieuwe beleidsplanperiode.

Het succes van het Middeleeuws Festijn past in de actuele landelijke trend om evenementen van allerlei aard te organiseren. Het succes er van geeft aan dat het publiek dit een aantrekkelijke vorm van vrijetijdsbesteding vindt. Terra Maris wil daar in de komende beleidsplanperiode verder op inspelen door naast het Middeleeuws festijn een tweede grootschalig evenement in de landschapstuin te organiseren.

Scholenwerk

Scholenwerk vormt een specifiek onderdeel van het educatieve aanbod. Er is veel waardering van de kant van de scholen voor de producten (zoals de lesbrieven) die door Terra Maris specifiek voor schoolgroepen zijn ontwikkeld. Het museum zal zich inspannen vorm en inhoud van haar educatieve aanbod blijvend af te stemmen op de behoefte van het (basis)onderwijs en zich rekenschap geven van actuele ontwikkelingen in het onderwijs. Terra Maris voorziet nu al in een behoefte: dat valt af te lezen uit het aantal van jaarlijks meer dan 2000 leerlingen die in groepsverband het museum voor een educatief programma bezoeken. Er is nog verdere groei voorzien in het scholenwerk: sedert mei 2013 is Terra Maris het centrum voor Natuur- en Milieu Educatie (NME) van Walcheren. De 3 Walcherse gemeenten hebben een vijfjarig contract met het museum afgesloten voor uitvoering van deze taak. Hoofddoelstelling is het verzorgen van natuur- en milieueducatie voor de Walcherse basisscholen. Voor een deel gebeurt dit door het gratis uitlenen van leskisten aan de scholen, maar het is ook mogelijk om als schoolgroep gratis een lesprogramma op het museum te volgen (er moet overigens wel tegen het groepstarief entree voor het museum worden betaald). Op het programma in de komende beleidsplanperiode staat het nieuw ontwikkelen van diverse educatieve activiteiten.

In de afgelopen jaren werd de uitvoering van het scholenwerk gehinderd door het ontbreken van een aparte educatieve ruimte, die geschikt is om leerlingen op te vangen en instructie te geven. In de afgelopen jaren zijn de voorbereidingen getroffen om te komen tot de bouw van een educatie- en opslagruimte in aansluiting op de bestaande houten loods aan de noordwestkant van de landschapstuin. De gemeente heeft er in bewilligd om het bestemmingsplan te wijzigen, de Provincie heeft de gewenste nieuwbouw goedgekeurd aan de Natuurbeschermingswet (en is akkoord gegaan), en ultimo 2013 zette de gemeente de laatste stap voor het verlenen van de bouwvergunning. Het plan is om in de loop van 2014 van start te gaan met de bouw van het educatielokaal.

Samenvattend luidt het uitvoeringsprogramma 2014-2018 behorend bij kerntaak 3 als volgt:

- Het jaarlijks aanbieden van een gevarieerd, het gehele jaar bestrijkend activiteitenprogramma voor het algemene publiek (de toeristisch-recreatieve markt) en één voor het (basis)onderwijs;
- Het jaarlijks aanbieden van educatieve (dag- en dagdeel)programma's over natuur en landschap aan de hogere groepen van het basisonderwijs in Zeeland, gericht op de eigen leefomgeving en aansluitend op kerndoelen van omgevingsonderwijs, biologie en aardrijkskunde;
- Het uitbouwen van de NME taak t.b.v. het basisonderwijs op Walcheren, door de ontwikkeling van nieuwe leskisten (m.n. op het gebied van milieu en klimaat), en educatieve lesprogramma's die in het museum kunnen worden gevolgd.

- Realisatie van een educatielokaal t.b.v. schoolgroepen die op het museum een lesprogramma volgen..

3. Financiën

Inkomsten

De exploitatiekosten van Terra Maris worden gedekt door verschillende inkomstenbronnen. Wat subsidies van overheden betreft gaat het om subsidies van de Provincie Zeeland (€ 347.000 in 2013) en van de gemeente Veere (€ 29.000 in 2013; enkele andere gemeenten geven een symbolische bijdrage). Terra Maris is samen met het Zeeuws Museum het enige museum dat met provinciale subsidie wordt ondersteund. De provinciale subsidie is de belangrijkste bijdrage; deze bedroeg in het laatste jaar van de vorige beleidsplanperiode circa 55% van de jaarlijkse exploitatiekosten. Ook Het Zeeuwse Landschap ondersteunt het museum met een jaarlijkse bijdrage. Daarnaast heeft het museum eigen inkomsten uit entree, winkel, donaties en verhuur van de horecaruimte. Het gaat dan om circa 25% van de jaarlijkse exploitatie. Overschotten of tekorten op de exploitatie worden aan het eind van het boekjaar verrekend met de enige structurele reserve van het museum, de Algemene Reserve.

Voor speciale projecten (bv. realisatie mottekasteel, palenplattegrond boerderij, aanpassing permanente expositie) kan het museum een beroep doen op diverse (project)fondsen. Zo zijn in het verleden o.a. provinciale en Europese fondsen benut. Ook de middelen van de Nationale PostcodeLoterij zijn belangrijk (gedoneerd via Het Zeeuwse Landschap).

Besteding van het vermogen

Uit 2012 bedroeg de omvang van de Algemene Reserve € 68.339. De Algemene Reserve wordt, zoals hierboven vermeld, gebruikt om tekorten op de exploitatie in enig jaar aan te zuiveren; deze financiële middelen komen dus geheel ten goede aan de doelstellingen van het museum. Daarnaast is er (soms) sprake van een bestemmingsreserve projecten, als geormerkt geld voor een bepaald project aan het einde van het boekjaar nog niet volledig is uitgegeven. De liquide middelen van het museum staan op rekeningen bij de Rabobank en de bij ABN-AMRO.